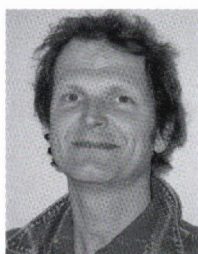

Een APK-keuring voor de bodembranche

Zelfregulering in de bodemsector

Niet met nog meer regels en wetsartikelen de bodemsector tot meer transparantie manen, maar de sector middels zelfregulering tot helderheid dwingen. Dat is het credo van Kwalibo, nieuw beleid van het Ministerie van Milieubeheer dat in 2006 operationeel wordt. Met onder meer ICT-tools wordt gepoogd de communicatie tussen de talloze partijen in het bodemproces inzichtelijk te maken.

R. Didde
is freelance journalist.

René Didde

‘De bodemsector werkt continu aan professionalisering. Dat gaat met vallen en opstaan, zowel aan de kant van uitbestedende en toeleverende partijen als aan de kant van overheden. (...) Dit leidt tot grotere en kleinere imperfecties in processen in de bodemketen. Deze kunnen oorzaak zijn van te hoge kosten, achterblijvende markt, niet toepassen van bewezen technieken, een werkelijk of verondersteld niet-integer handelen. Kortom, dergelijke imperfecties dragen bij aan gebrek aan onderling vertrouwen.’

De dit voorjaar onder auspiciën van Stichting Kennisontwikkeling en Kennisoverdracht Bodem (SKB), Service Centrum Grond (SCG) en Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB) verschenen nota ‘Zelfregulering in de Bodemsector’ windt er geen doekjes om. Het negatieve imago van de bodembranche moet veranderen, aldus het onderzoek dat door het bodembedrijfsleven en de ingenieursbureaus van de grote steden werd gefinancierd. Het onderzoek is mede een initiatief van het programma Duurzaam Uitbesteden van het Nationaal Initiatief Duurzame Ontwikkeling (NIDO). Het programma is erop gericht om in uitbestedingsrelaties een meerwaarde te creëren, bijvoorbeeld door innovaties. Wettelijk bestaat daarvoor zeker ruimte, op voorwaarde dat de toetsbaarheid en transparantie worden vergroot.

En dat wordt hoog tijd. Want de bodemsector komt te vaak negatief in het nieuws. Of het nu gaat om gesjoemel met schone-grondverklaringen of om slakken van een afvalverbrandingsinstallatie die half-illegaal in het talud van de HSL-Zuid worden verwerkt. Het gebrek aan trans-

parantie is niet van vandaag of gisteren. Rapporten met speelse titels als ‘Zand erover’ en ‘Wie betaalt, bepaalt’, die eind jaren negentig verschenen, laten geen misverstanden bestaan over hun inhoud en hekelen het gebrek aan integriteit bij het bodembedrijfsleven. Ingenieursbureaus leveren soms bodemonderzoek met daarin voor de opdrachtgever hevig gewenste uitkomsten en aannemers menigen vervuilde grond met schone grond. ‘Tja’, verzucht anno 2004 SKB-directeur Harry Vermeulen, ‘we hebben in de bodemsanering een langdurige periode gekend waarin het beleid scherpe, niet-haalbare saneringsdoelstellingen voorschreef. Bevoegd gezag, saneerder en eigenaar deden hun uiterste best, maar moesten toch gaandeweg de sanering tot de conclusie komen dat een superschone bodem niet haalbaar was, en dat enige vervuiling diende te worden geaccepteerd. En als je dat proces achteraf gaat controleren, dan weet je van te voren al de uitkomst: veel saneringen voldoen niet aan de toen geldende wetten en regels.’ Vermeulen doelt op de periode van het multifunctioneel saneren, dat meer dan 15 jaar officieel beleid was. Dat betekende dat na een sanering de bodem zo schoon moest zijn dat alle functies er op konden worden uitgeoefend. Pas sinds enkele jaren is dit rigide schoonmaakbeleid vervangen door het functiegerichte saneren, waarbij de mate van properheid is gekoppeld aan de functie die de bodem heeft. Een vervuild natuurgebied moet schoner zijn dan een vervuild industrieterrein, en een parkeerterrein hoeft minder schoon dan een complex van volkstuinten. Overigens is deze radicale kentering in het beleid nog altijd niet wettelijk vastgelegd. De bodem, wil Vermeulen maar zeggen, is

nu eenmaal een *black box* die ondanks de beste bedoelingen en inzet van knappe koppen en dito detectieapparatuur soms onvoorziene verrassingen voor de onderzoekers in petto heeft. 'Het gaat lang niet altijd moedwillig fout', analyseert Vermeulen. 'Tot nog toe is echter onvoldoende duidelijk hoe er precies wordt gehandeld als een adviesbureau of aannemer op onbekende vervuiling stuit.' Met de zogeheten 'Kwalibo'-regeling wil de overheid vanaf medio 2006 scherper gaan toezien op de kwaliteit van de bodemsanering. 'Kernpunt daarbij is dat de sector zelf allerlei regelingen en protocollen vaststelt hoe gedegen veldwerk moet worden uitgevoerd, hoeveel en waar monsters minimaal noodzakelijk zijn om de kwaliteit van de bodem in kaart te brengen, hoe de laboratoriumanalyses worden verwerkt, hoe een eindrapport wordt opgesteld', aldus Martin Veul. In de ONRI-werkgroep Bodem is Veul al vele jaren bezig met dergelijke kwaliteitseisen.

'Je moet het zien als een soort APK-keuring voor de bodembranche', zegt Veul, die bij adviesbureau Witteveen+Bos al vele jaren meedraait in het bodemsaneringswereldje. 'Er wordt niet alleen gecontroleerd of automobilisten hun auto wel APK keuren maar ook vindt controle plaats of de garage wel volgens de APK-richtlijnen werkt. Inmiddels hebben we als branche een set kwaliteitseisen ontwikkeld die door de meeste bureaus worden onderschreven. Het zijn regels die door ons, goedbedoelende technici, zijn opgesteld. Belangrijk is nu dat de overheid streng op de naleving ervan toeziet. *De freeriders* in de branche moeten buitenspel worden gezet. Dan kan een kwaliteitsborging van de markt plaatsvinden.'

Dergelijke zelfregulering is een relatief nieuw fenomeen dat ook in de bouwsector opgang doet, daartoe aangewakkerd door de gevallen van bouwfraude. Volgens Veul en Vermeulen is er in de hele sector consensus om Kwalibo tot stand te brengen, al meldt Vermeulen dat er zeker partijen zijn die opzien tegen de bureaucratische rompslomp van certificering, accreditatie, verificatie. Maar het moet nu eenmaal. 'Het is net als de VOC', zegt Veul, 'je bent elkaars concurrent, maar in veel gevallen heeft iedereen er baat bij gezamenlijk als flottielje aan te komen.' Volgens de bodembranche is er zeker sprake van rotte appels, maar er zijn ook legio voorbeelden waarin opdrachtgevers hun vragen slordig formuleren, voor een dubbeltje op de eerste rij willen zitten en als het ware vragen om moeilijkheden.

Maar waarom moet het zo lang duren? Volgens Eric Ruwiel van het Ministerie van Milieubeheer (VROM) is de vertra-

ging van de invoering van Kwalibo te wijten aan de omvangrijke herijkingsoperatie omtrent bestaande en nieuwe regelgeving die het huidige kabinet heeft ingezet. 'Daardoor zijn eerst veel interne discussies gevoerd', zegt Ruwiel. 'Bovendien is nog een wetswijziging nodig, hetgeen zwaar geschat is en dus tijd vraagt.' Volgens Ruwiel moeten de aangewezen bureaus altijd kunnen bewijzen gecertificeerd te zijn en in het geval van laboratoria ook geaccrediteerd te zijn. 'Bovendien moeten ze aan nog op te stellen integriteitseisen voldoen', aldus Ruwiel, die benadrukt dat de wettelijke implementatie van Kwalibo in nauwe samenspraak verloopt met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Ruwiel denkt dat er door Kwalibo een proces van betere samenwerking in de keten kan ontstaan. 'Door goed overleg en door helderheid in de informatieoverdracht (toetsbaar handelen) is belangrijke winst te boeken. Het zwarte pietten van wie de fout heeft gemaakt kan snel tot het verleden behoren, want het is in het belang van de gehele keten om het probleem op te lossen', aldus Ruwiel die dan ook denkt dat menige complexe bodemsaneringszaak sneller kan verlopen. 'De bodemwereld stelt zich uiterst pro-actief op.'

Een van de mogelijke, concrete uitwerkingen in het Kwalibo-proces is toepassing van VISI, een open standaard voor toetsbaar handelen. VISI staat voor een systematiek waarmee stap voor stap de overdracht van informatie (transacties) tussen de verschillende partijen (met hun specifieke rollen) kan worden vastgelegd met behulp van ICT. 'Op die manier blijkt snel waar de zaken dreigen mis te gaan of al verkeerd lopen', zegt Martin Veul van Witteveen+Bos.

VISI heeft al met succes enkele proefprojecten in de bouwwereld doorlopen, onder andere bij werk aan de Bergsingel en de Noordsingel in Rotterdam. Dat leidde en passant ook tot een goedkopere uitvoering. Op dit moment wordt gezocht naar een complex bodemsaneringproject waarop VISI kan worden uitgetoet. Vermoedelijk vindt dat plaats in Den Haag, waar een riooltracé wordt doorgekruist door bodemsanering. Veul: 'De overheid speelt in deze zaak meerdere rollen, namelijk opdrachtgever, bevoegd gezag en handhaver. Er zijn voorts adviesbureaus en aannemers bij betrokken, die verschillende rollen spelen, dus kunnen we bekijken of VISI inderdaad verhelderend werkt en het altijd wat troebele proces van wheelen en dealen in het functiegericht saneren transparanter maakt.' Het gaat erom de juiste gegevens door te sturen, wie aansprakelijk is voor welk deel als er iets niet klopt en dat allemaal zo veel mogelijk digitaal. 'Want het is won-

derlijk dat in deze tijd van e-mail en internet geen gebruik wordt gemaakt van ict om de communicatieprocessen te standaardiseren en transparant te maken', vindt Cor Kouwen van Gobar Adviseurs. Kouwen is betrokken bij diverse VISI-projecten. 'In de bouw en in de bodemwereld vinden steeds wisselende combinaties plaats van samenwerkende partijen. Door de communicatieprocedure universeel te maken is er minder snel onduidelijkheid over bewijsdocumenten, contractonderdelen, facturen, maar ook over tussentijdse berichten tussen de samenwerkende partijen.'

Diverse aanbieders van software zijn bij VISI betrokken, zoals het bedrijf UGS-PLM (met het systeem Teamcenter) en Infostraight (Smarteam). 'Partijen kunnen hun eigen software applicatie kiezen', zegt Kouwen. 'De uitwisseling van berichten gebeurt met XML. Dat is een wereldwijde standaard voor digitale informatie-uitwisseling. De inhoud van die berichten is gestandaardiseerd met VISI. Diverse software applicaties kunnen deze berichten daardoor probleemloos inlezen. Het is vergelijkbaar met de tekst die in HTML op het internet wordt gepubliceerd. Iedereen die beschikt over een webbrowser kan die tekst zonder problemen lezen', legt Kouwen uit.

Als een instrument als VISI eenmaal is aangeslagen en er is meer vertrouwen in de bodemketen ontstaan dan kan de overheid meer op afstand gaan handhaven. 'Doordat bedrijven zelf aangeven hoe ze denken te voldoen aan de regelgeving kan de overheid op een hoger niveau en meer steekproefsgewijs handhaven', zegt Vermeulen van SKB. *Compliance Management* heet dit. Hij wijst er net als overigens Martin Veul van Witteveen+Bos op dat de beschuldigende vinger vaak gemakkelijk naar het bodembedrijfsleven wordt geheven. 'Al te vaak', zegt Vermeulen, 'wordt vergeten dat de vraagmarkt niet bijster professioneel is. Met zestigduizend potentieel verontreinigde locaties en pakweg dertigduizend opdrachtgevers kun je dat ook niet verwachten. Veel eigenaren komen eenmaal in hun carrière een bodemprobleem tegen. Er moet daarom nog veel meer worden samengewerkt in brancheorganisaties om een gezamenlijke aanpak vanuit de vraagzijde te bewerkstelligen. Goed opdrachtgeverschap is minstens zo belangrijk als goed opdrachtnemerschap. Er moet meer vertrouwen ontstaan. VISI kan de samenwerking tussen de vele actoren in complexe bodemzaken transparant maken, zeker wanneer er sprake is van functiegerichte sanering. Dan is het wel zo prettig als de besluitvorming achteraf is te traceren.'